

Світлана МУРАВСЬКА

*доктор історичних наук, доцент
доцент кафедри історії, музеєзнавства та культурної спадщини
Національного університету «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4971-7312>
email: svitlana.v.muravska@lpnu.ua*

ПОТЕНЦІАЛ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ БІБЛІОТЕК В УКРАЇНІ ЯК ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ТА ТУРИСТИЧНОГО ЗАЦІКАВЛЕННЯ

Проаналізовано потенціал університетських бібліотек України як об'єктів культурної спадщини та туристичного зацікавлення. Досліджено архітектурну цінність бібліотек, наголошено на їхній ролі у збереженні національної пам'яті й культурній спадщині. Висвітлено значення рідкісних видань і манускриптів, які зберігаються в університетських бібліотеках, як важливих джерел історії науки та культури. Представлено підходи до залучення туристів, зокрема організацію екскурсій бібліотечним простором, що може підвищити інтерес до цих культурних інститутів. Наведено приклади успішних практик, зокрема досвід болгарських бібліотек, які активно розвивають туристичні ініціативи. Також акцентовано на важливості правильного представлення бібліотек як туристичних об'єктів, що може суттєво вплинути на їхнє позиціонування в культурно-туристичній пропозиції.

Досліджено вплив архітектурних, освітніх та естетичних цінностей університетських бібліотек на їхню привабливість для туристів. Зокрема наголошено, що бібліотеки можуть стати не лише місцями для здобуття знань, а й важливими туристичними об'єктами, якщо їх правильно презентувати. Наведено приклади бібліотек, які вже реалізують екскурсійні програми, демонструючи, як архітектурні особливості й історичні колекції можуть залучати відвідувачів. Зокрема, акцентовано на Бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка», яка завдяки своєму унікальному інтер'єру та історичному значенню стала популярним місцем для екскурсій.

Крім того, висвітлено необхідність інтеграції бібліотек у туристичні маршрути, що може сприяти не лише популяризації бібліотечних ресурсів, а й розвитку культурного туризму в Україні загалом. Кинута заклик до активізації співпраці між бібліотеками, туристичними агентствами та місцевими громадами для створення спільних програм, які б підвищували обізнаність про культурну спадщину. Не лише відзначено важливість університетських бібліотек у контексті культурного туризму, а й запропоновано конкретні рекомендації для їхнього розвитку як туристичних об'єктів, що може позитивно вплинути на збереження національної пам'яті та культурної ідентичності.

Ключові слова: університет, бібліотека, культурний туризм, екскурсія, культурна спадщина, об'єкт культурної спадщини, потенціал, культурні цінності, національна пам'ять, культурна ідентичність.

Університетські бібліотеки – це окремий сегмент культурної спадщини і водночас окрема підгрупа університетського надбання. В умовній класифікації фонди рідкісних видань та цінних книг університетських бібліотек належать до «парамузейних установ» поряд з університетськими храмами, ботанічними садами, обсерваторіями, дендраріями.

Є низка чинників, які впливають на позиціонування університетських бібліотек як об'єктів культурної спадщини. Передусім варто говорити про їхнє історичне значення, адже багато з них функціують уже століттями і мають багату історію. Наприклад, бібліотеки університетів в Оксфорді та Кембриджі зберігають книги та документи, що мають велике значення для історії науки, культури й освіти. Університетські бібліотеки часто у своїх фондах мають рідкісні та цінні видання, манускрипти, стародруки, карти й інші унікальні матеріали, безцінні для наукових досліджень і збереження культурної спадщини: як книжки, які використовували в навчальному процесі, а зараз вони є джерелом історії науки, так і документи, що відображають інші аспекти функціонування закладу. Будівлі багатьох університетських бібліотек – важливі пам'ятки, зважаючи на їхню архітектурну цінність.

Університетські бібліотеки є центрами наукових досліджень, надаючи доступ до численних ресурсів, важливих для академічної спільноти зокрема і суспільства загалом; організовують культурні заходи, виставки, лекції та конференції, сприяючи так культурному життю університету й суспільства; займаються оцифруванням своїх фондів, що робить культурну спадщину доступною для широкої аудиторії у всьому світі. Це сприяє збереженню матеріалів і їхньої популяризації.

Зважаючи передусім на свої архітектурні, освітні, естетичні цінності, університетські бібліотеки здатні викликати туристичне зацікавлення і в ролі екскурсійних об'єктів, і як місць, де можна одержати туристичну інформацію, хоча цими функціями їхня роль не обмежується.

Про роль бібліотек як просторів, використовуючи потенціал яких можна розвивати культурний туризм, писала низка дослідників. Янг Лі (Yang Li) (Li, 2019) вивчав зміни в діяльності бібліотек Китаю після 2018 р., зокрема їхні зусилля для зацікавлення туристів. Марієла Модева (Mariela Modeva) (Modeva, 2018) аналізувала успішний досвід окремих болгарських бібліотек задля розвитку туризму у країні. Українські дослідниці Любов Дубровіна, Тетяна Новальська і Наталія Бойчук писали про бібліотеки як місця національної пам'яті, що впливає на оцінку останніх як об'єктів спадщини (Дубровіна, 2016, 2017; Новальська, Бойчук, 2024). Хоча у вказаних публікаціях не йшлося конкретно про університетські бібліотеки, однак ці ідеї важливі для розуміння загального контексту. Водночас мені не вдалося знайти досліджень, у фокусі яких були б бібліотеки (тим більше університетські) як об'єкти культурної спадщини та туристичного зацікавлення.

Мета статті – дослідити університетські бібліотеки в Україні як об'єкти культурної спадщини та туристичного зацікавлення.

У роботі використано методи аналізу літератури, контент-аналізу інформації, яку розміщують університети та туристичні фірми. Також активно застосовано метод спостереження, оскільки авторка належить до спільноти професійних екскурсоводів містом і водночас долучена до процесу промоції спадщини Національного університету «Львівська політехніка». Цим вона засвідчує факти, які можуть вплинути на об'єктивність дослідження, однак демонструє прагнення цього уникнути.

Бібліотеки українських закладів вищої освіти (ЗВО) як об'єкти культурної спадщини. Зі зрозумілих причин бібліотеки не тільки постійно розвивалися поряд з університетами, а інколи були їхніми предтечами. Наприклад, славнозвісний Мусейон¹, один із центрів елліністичного світу, охоплював монастирські будівлі, загальну лекційну кімнату, анатомічний кабінет, ботанічний сад і зоопарк, бібліотеку, колекцію картин, скульптур та зліпків для навчання художників, будучи *de facto* одним із перших музеїв при освітньому закладі, оскільки із плином часу з наукового центру він поступово перетворився на прототип сучасного університету (Lourenco, 2005, p. 147).

Тривалий час у розвитку вищої школи бібліотека та музей (або колекції без юридичного статусу) були обов'язковими елементами тріади «університет–бібліотека–музей». Історично так склалося, що саме музей ЗВО був одним з основних місць, де студенти на практиці освоювали теоретичні знання (здобуті нерідко в бібліотеці), просуючись вперед шляхом здобуття професії.

Саме бібліотека університету нерідко ставала місцем, де акумулювалася культурна спадщина закладу, особливо, якщо врахувати, що в історії розвитку вищої школи були періоди, коли фінансування університетського музею було спорадичним. Цікавий приклад Києво-Могилянської академії. Перші дані про її колекцію, яку використовували для навчальних та дослідницьких потреб і яка перебувала у пристосованому для цього приміщенні, фіксують зламом XVIII–XIX ст., і вони стосуються постаті Іринія Фальковського, ректора в 1803–1804 рр. Викладаючи головню алгебру, геометрію та астрономію, він створив чудовий як на тоді природничий кабінет, до якого передав привезені з-за кордону прилади: астролябію, телескоп, барометри, схеми Коперніка тощо (Муравська, 2018, с. 58). Зараз спадщина вченого перебуває в Інституті рукопису Національної бібліотеки ім. В. Вернадського в Києві.

Окремої уваги заслуговують колекції Волинської гімназії, що почала діяти 1805 р. (із 1819 р. – ліцей). Гімназія з офіційним статусом найвищого у Волинській губернії навчального закладу була оточена особливою опікою організаторів – князя Адама Чарторийські (Adam Czartoryski) й відомого польського вченого Тадеуша Чацькі (Tadeusz Czacki). Останній доклав величезних зусиль до того, щоб підготувати належний ґрунт для організації діяльності цього закладу. У Кременці зібрали одну з найбільших і найбагатших на території тогочасної України бібліотек, для якої Т. Чацькі закупив навіть королівську книгозбірню у Варшаві, а також придбав цінні стародруки й рідкісні видання різними мовами. Саме ця бібліотека переїхала до Києва 1834 р. (34 292 примірники) (Кирчів, 2006–2007, с. 426). У 1927 р. бібліотека Імператорського університету св. Володимира, яка мала фонд, що нараховував понад 500 тис. томів, була передана до Всенародної бібліотеки України, а потім стала частиною фондів Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського. Сьогодні ця колекція доступна для дослідників і відвідувачів цієї бібліотеки, яка є одним із найбільших та найважливіших бібліотечних закладів країни.

Подібна історія бібліотеки Ніжинської гімназії. Гімназія заснована 1820 р., згодом реорганізована в ліцей, а з 1875 р. – це Історико-філологічний інститут князя Безбородька. Його окрасою була потужна наукова бібліотека із прекрасною колекцією рукописів і стародруків. Бібліотека Ніжинської гімназії вищих наук зараз зберігається у

¹ Грецьке слово *museion* означало місце для навчальних дебатів і проведення досліджень, засноване на початку III ст. за ініціативою Деметрія Фалерського (Δημήτριος Φαλέρους).

фондах Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Після закриття гімназії її бібліотечні зібрання були розподілені між різними науковими й освітніми установами. Зокрема, значна частина колекції – передана до Києва і стала частиною фондів Київського університету св. Володимира (тепер – Київський національний університет ім. Т. Шевченка). Пізніше частина цих матеріалів опинилася у Національній бібліотеці України ім. В. Вернадського. Однак основна частина фондів Ніжинської гімназії зберігається у Ніжинському державному університеті ім. М. Гоголя, що є її правонаступником (Самойленко, Г., Самойленко, О., 2005, с. 43).

Музей рідкісної книги Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя – це єдиний у Чернігівській обл. й унікальний в Україні музей книги, який на професійному рівні комплектує колекції унікальних старовинних видань XVI – початку XX ст., веде роботу з їхнього дослідження, збереження та реставрації. Музей створено 1985 р. з ініціативи тодішнього ректора Ніжинського державного педінституту Федора Арвата та директора бібліотеки Наталії Ленченко на базі унікальних книжкових зібрань університетської бібліотеки – однієї з найдавніших наукових книгозбірень України. Від 1986 р. музей носить ім'я одного з учасників його створення – Григорія Васильківського (Музей рідкісної книги, 2024).

Кожен з університетів у Харкові, Одесі (якщо йдеться про підросійську Україну) чи Львові, Чернівцях (підавстрійська Україна) мав свою бібліотеку. Доля стародруків і рідкісних видань у кожному університеті складалася по-різному. Переважно в університетських бібліотеках є спеціальні колекції таких видань, в окремих випадках частина збірок поповнила фонди відомих регіональних або національних бібліотек (Вернадського в Києві чи Стефаника у Львові).

Звичайно, воєнні лихоліття вплинули на збереження бібліотек. Гостро відчувалася роль конкретних осіб у збереженні університетських скарбів – завдяки їхній подвижницькій праці вдалося врятувати багато унікальних експонатів. За декілька днів до окупації міста гітлерівськими військами завідувач відділу рідкісних книг і рукописів у бібліотеці Харківського державного університету Антоніна Борщ разом зі співробітниками склала найцінніші рукописи, інкунабули та стародруки в залізну скриню та закопала під сходами у книгосховищі. Завдяки такому заходу безпеки вдалося зберегти старовинні альбоми італійських архітекторів і рідкісні видання Миколая Коперніка (Mikołaj Kopernik). Чимало раритетів працівники переховували в себе вдома (Калашнікова, 2009, с. 40–41).

Цінність бібліотек як об'єктів культурної спадщини зафіксовано в Переліку об'єктів, що відповідають статусу національного надбання. Зокрема, у цьому списку є такі позиції:

- Фонд стародрукованих, рідкісних та цінних книжкових зібрань Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича (Київський національний університет ім. Т. Шевченка);
- Фонд стародруків, рідкісних видань та рукописів наукової бібліотеки (Одеський національний університет ім. І. Мечнікова);
- Фонд рукописних, стародрукованих та рідкісних книг наукової бібліотеки (Львівський національний університет ім. І. Франка);
- Фонд рукописів, стародруків, рідкісних видань та фонд «Буковинензія» Наукової бібліотеки (Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича);
- Фонд книжкових пам'яток Центральної наукової бібліотеки (Харківський національний університет ім. В. Каразіна).

Водночас список – тільки верхівка цієї культурної вершини, адже є низка інших колекцій, які перебувають в університетських бібліотеках і мають неабияку історичну, культурну, наукову й освітню цінність. Наприклад, до таких належить колекція стародруків Музею Національного університету «Острозька академія», яку активно популяризує університет через вмілу промоційну й успішну екскурсійну діяльність.

Водночас є низка менш відомих, але також дуже цінних, як-от: виставковий зал стародруків і рідкісних видань Наукової бібліотеки Львівського національного аграрного університету, колекції самвидавної преси кінця 80-х років ХХ ст. та рідкісних літургійних стародруків Українського католицького університету, бібліотека Музею хвороб людини Львівського національного медичного університету ім. Д. Галицького, у якій зберігаються підручники з патологічної анатомії, наукові часописи, монографії від середини ХVIII ст.

Університетські бібліотеки як туристичні місця. Часто в дослідженнях, присвячених культурному туризму, зацентовано увагу на музеях як чинниках, які можуть активізувати його розвиток. Однак бібліотеки також можуть викликати інтерес, якщо будуть належно представлені туристам. Простір бібліотек як об'єктів культурної спадщини неминуче впливає на позиціонування останніх як об'єктів культурно-туристичної пропозиції.

Як символ культури й історії, бібліотечна архітектура тісно пов'язана з національними традиціями та регіональною культурою. Бібліотеки можуть стати туристичними атракціями, оскільки представляють унікальні особливості місцевості. Можна виділити дві умовні групи бібліотечних споруд, що мають привабливий вигляд та архітектурну й естетичну цінність. До першої групи належать бібліотеки найстаріших університетів, нерідко відомі колекціями рідкісних книг і манускриптів. Часто саме ці збірки у згаданих просторах студенти використовували для навчання. Традиційно туристам запропоновано відвідати історичні читальні зали й оглянути експонати. Серед відомих бібліотек, які користуються популярністю, можна виділити: Бодліанська бібліотека (Bodleian Library) Оксфордського університету (Об'єднане Королівство), Бібліотека Джона Райлінса (John Rylands Library) Манчестерського університету (Об'єднане Королівство), Бібліотека Університету Триніті Коледжу (Trinity College Library) (Ірландія), Бібліотека Пекінського університету (Китай) та чимало інших як у Європі, так і в усьому світі. Іноді при бібліотеці може функціювати музей, окраса якого – мистецькі збірки. Сентиментальне ставлення до бібліотечного простору як місця здобуття знань зумовлювало бажання зробити його привабливим. Над цим завданням спільно працювали архітектори, скульптори, художники, що приводило до творення особливих місць, які різні покоління прагнули зберегти, тим самим беззаперечно визнаючи їх як спадщину.

Приклад аналогічних об'єктів, які віддзеркалюють український контекст, – Зала ім. Ю. Захарієвича, колишня бібліотека Національного університету «Львівська політехніка» з унікальним інтер'єром. Його ексклюзив – проєкт бібліотечної шафи. Зараз цю бібліотеку можна відвідати в межах екскурсії Львівською політехнікою, яку забезпечує Центр промоції (Політехніка екскурсійна, 2024). Крім того, раніше в каталозі екскурсій львівська фірма «Відвідай» (у рубриці «Львів для львів'ян») пропонувала ознайомлення із Науковою бібліотекою Львівського національного університету ім. І. Франка та церкви Покрову Пресвятої Богородиці (*de facto* університетського храму, з огляду на його розміщення). Хоча на тепер на офіційному сайті компанії така пропозиція відсутня, однак за наявності охочих екскурсію можна організувати.

До другої групи належать сучасні університетські бібліотеки, побудовані недавно, цікаві для туристів своєю архітектурою та інноваційним дизайном. На сайті «Бібліотечні будівлі в Європі» зібрані приклади таких місць. Як вказують розробники сайту, він є інструментом для всіх, хто бере участь у проєктах із будівництва або реконструкції бібліотечних будівель (Library Buildings, 2024). Наприклад, Бібліотека сера Дункана Райса (Sir Duncan Rice Library) – головна книгозбірня Абердинського університету (Шотландія) – спроектована відомим данським бюро Schmidt Hammer Lassen Architects. Її особливість – скляний фасад, який змінює свій вигляд, залежно від погодних умов і часу доби (The Sir Duncan Rice Library, 2024). Скло відбиває світло, створюючи динамічний візуальний ефект. Внутрішній дизайн бібліотеки також вражає – відкритий атріум забезпечує природне освітлення всередині, а високі стелі й відкриті простори створюють відчуття простору та свободи. Атріум, як і мінімалістичний дизайн, – це також особливі риси Центру Якуба та Вільгельма Грімма (Jacob and Wilhelm Grimm Center) в Університеті Гумбольдта в Берліні (Німеччина).

Сучасні бібліотеки часто є прикладами сталого будівництва з активним залученням екологічних технологій, що цікавить багатьох відвідувачів, як-от Бібліотека Університету Цінхуа в Пекіні (Tsinghua University Library), Бібліотека Філіпа Джонсона (Philip Johnson Library) в Техаському університеті, Бібліотека Центрального коледжу Сієтла (Seattle Central College Library).

Позиціонування університетських бібліотек як екскурсійних об'єктів може виглядати найочевиднішим способом приваблення туристів. Водночас для бібліотеки важливо налагодити контакти з цією аудиторією й по-іншому. Китайський дослідник Я. Лі вказує, що новий напрям для сталого розвитку бібліотек був спричинений змінами в їхньому підпорядкуванні, коли з 2018 р. єдине міністерство почало курувати як державні культурні, так і туристичні установи. Цей крок спонукав замислитися над глибокою інтеграцією останніх (Li, 2019, p. 1). Рішення стало наслідком прийняття 2016 р. концепції «глобального туризму», щоб заохотити вплив туристичної індустрії на всі сфери життя.

На переконання автора, бібліотеки можуть зайняти свою нішу в розвитку культурного туризму, який допомагає людям здобути різноманітний нематеріальний культурний досвід. Одна з важливих функцій – *діяльність бібліотек як туристично-інформаційних центрів*. Форми цієї послуги охоплюють різні активності. Серед них – збір, демонстрація і рекомендація колекцій різного типу, які можуть бути цікаві для туристів. Як варіант це може бути стелаж із туристичними картами в читальному залі, що можна отримати безкоштовно.

Окремий тип послуг – *створення тематичних туристичних бібліотек*, які б задовольняли потреби людей у спеціалізованих знаннях. Автор наводить приклади бібліотек у Китаї, які у свій спосіб виконують таку функцію. Наприклад, у Дитячій бібліотеці м. Хефей створено спеціальну туристичну полицю, де можна знайти не тільки туристичні путівники, а й літературу, написану мандрівниками, – подорожні нотатки та прозу. Подібне креативне рішення дало низку позитивних результатів: зростання зацікавлення туристів до бібліотеки, просування власних культурних послуг, популяризація читання.

Крім того, бібліотеки можуть створювати туристичні бази даних, задовольняючи так потреби туристів в актуальній інформації. Ці бази даних можуть охоплювати дані про туристичні пам'ятки національного, регіонального та місцевого рівнів, сегментовані за рубриками. Такі дані вкрай корисні для людей, які самостійно організовують

свою подорож. Не менш цінними будуть публікації про локальну історію, культуру, мистецтво, кухню, відомих людей тощо.

Роль бібліотек, зокрема університетських, у популяризації об'єктів матеріальної та елементів нематеріальної спадщини, які не є загальновідомими, однак доповнюють культурний ландшафт місця, часто недооцінена. Вони можуть здійснювати промоцію туризму, організовуючи виставки, лекції та інші культурно-освітні заходи, даючи людям більше можливостей зрозуміти особливості як місцевого культурного середовища, так і глобальних туристичних атракцій, стаючи умовним «вікном» для розуміння світу (Li, 2019, p. 2–7).

Входження окремих бібліотек до мережі місцевих культурних маршрутів, пов'язаних із національними та європейськими мережами, підвищить їхню туристичну привабливість. Для цього бібліотеки мають запропонувати свою стратегію діяльності на цьому напрямі, розробити календар заходів, цікавих для поціновувачів культурного туризму, здійснювати співпрацю з місцевими туристично-інформаційними центрами, екскурсводами (Modeva, 2018, p. 7–8). Це дасть змогу створити унікальний туристичний продукт, який впливатиме на популяризацію бібліотеки як місця цікавого проведення дозвілля.

Отже, університетські бібліотеки не лише зберігають знання та культурні цінності, а й активно сприяють їхньому розвитку і поширенню, виконуючи важливу роль у збереженні та примноженні культурної спадщини. Їхній розвиток був тісно пов'язаний з еволюцією університетів, а в окремі історичні періоди вони навіть ставали основними осередками збереження і передачі знань. Особливо це стосується університетів Києва, Ніжина, Львова й інших міст, де бібліотеки акумулювали унікальні колекції рідкісних книг, рукописів та стародруків, які зберігаються донині.

Попри виклики, зокрема воєнні дії та періоди фінансових труднощів, бібліотеки відігравали провідну роль у збереженні культурної спадщини. Завдяки зусиллям окремих осіб вдалося зберегти унікальні колекції, які нині становлять значну частину національних бібліотечних фондів.

Університетські бібліотеки мають значний потенціал для того, щоби відігравати важливу роль у розвитку культурного туризму, бути центром подій, привабливим для місцевих та іноземних відвідувачів. Їхні архітектурні особливості та колекції можуть принаджувати гостей, якщо будуть належно представлені й інтегровані в культурно-туристичні маршрути. Водночас важливо налагоджувати комунікацію з аудиторією туристів, створюючи умови для їхнього залучення, а також розвивати нові форми бібліотечної діяльності, охоплюючи надання туристичної інформації і спеціалізовані тематичні бібліотеки.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Дубровіна, Л. (2016). Бібліотеки в системі інституцій національної пам'яті України та національної культурної спадщини. *Рукописна та книжкова спадщина України*, 20, 232–251.

Дубровіна, Л. (2017). Архіви, бібліотеки, музеї – джерельна основа національної пам'яті, культурної спадщини України. *Бібліотечний вісник*, 1, 3–10.

Калашнікова, В. (2009). Ставлення українців до історико-культурних цінностей в роки Великої Вітчизняної війни як прояв національної свідомості (на прикладі Сходу України). *Історичні і політологічні дослідження*, 1 (41), 39–47.

Кирчів, Р. (2006–2007). Кременецька гімназія–лицей першої третини XIX ст. та її достатність до українського доквілля. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* (Вип. 15: Confraternitas: ювілейний збірник на пошану Я. Ісаєвича). Львів, 426–437.

Муравська, С. (2018). *Музейні заклади у системі вищої освіти Західної України на тлі світових тенденцій*. Львів.

Музей рідкісної книги Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. (2023). <https://library.ndu.edu.ua/index.php/component/k2/item/71-muzej-ridkisnoji-knigi-nizhinskogo-derzhavnogo-universitetu-imeni-mikoli-gogolya>

Новальська, Т., Бойчук, Н. (2024). Публічні бібліотеки як інституції історичної пам'яті українського народу. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, 13, 222–232.

Політехніка екскурсійна. (б. р.). <https://lpnu.ua/politehnika-ekskursiina>

Самойленко, Г., Самойленко, О. (2005). *Ніжинська вища школа: сторінки історії*. Ніжин: Аспект-Поліграф.

Li, Y. (2019). «Library + Tourism»: A New Direction for the Sustainable Development of Libraries. *Satellite Meeting: Recruiting and Managing the New Generation of Employees to Attract New Markets and Create new Services*. <https://library.ifla.org/id/eprint/2703/1/S09-2019-li-en.pdf>

Library Buildings in Europe. (n. d.). <https://www.librarybuildings.eu/>

Lourenco, M. (2005). *Between two Worlds: the Distinct Nature and Contemporary Significance of University Museums and Collections in Europe* [PhD thesis, Conservatoire National des Arts et Métiers]. https://www.researchgate.net/publication/274383583_Between_two_worlds_The_distinct_nature_and_contemporary_significance_of_university_museums_and_collections_in_Europe

Modeva, M. (2018). *Libraries and Cultural Tourism. Books, Publishing and Libraries*, 1–7. https://www.researchgate.net/publication/328725965_Libraries_as_participants_in_cultural_tourism

The Sir Duncan Rice Library. Aberdeen. (2012). <https://www.librarybuildings.eu/library/sir-duncan-rice-university-library/#:~:text=The%20Sir%20Duncan%20Rice%20Library%20houses%20the%20largest%20of%20the,on%20the%20Lower%20Ground%20Floor>

REFERENCES

Dubrovina, L. (2016). Biblioteki v systemi instytutstii natsionalnoi pamiaty Ukrainy ta natsionalnoi kulturnoi spadshchyny. *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy*, 20, 232–251 (in Ukrainian).

Dubrovina, L. (2017). Arkhivy, biblioteki, muzei – dzherelna osnova natsionalnoi pamiaty, kulturnoi spadshchyny Ukrainy. *Bibliotechnyi visnyk*, 1, 3–10 (in Ukrainian).

Kalashnikova, V. (2009). Stavlennia ukrainsiv do istoryko-kulturnykh tsinnosti v roky Velykoi Vitchyznianoї viiny yak proiav natsionalnoi svidomosti (na prykladi Skhodu Ukrainy). *Istorychni i politolohichni doslidzhennia*, 1 (41), 39–47 (in Ukrainian).

Kyrchiv, R. (2006–2007). Kremenetska himnaziia-litsei pershoi tretyny XIX st. ta yii dotychnist do ukrainskoho dovkillia. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist* (Vyp. 15: Confraternitas: yuvileinyi zbirnyk na poshanu Ya. Isaievycha). Lviv, 426–437 (in Ukrainian).

Muravska, S. (2018). *Muzeini zaklady u systemi vyshchoi osvity Zakhidnoi Ukrainy na tli svitovykh tendentsii*. Lviv (in Ukrainian).

Muzei ridkisnoi knyhy Nizhynskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykoly Hoholia. (2023). <https://library.ndu.edu.ua/index.php/component/k2/item/71-muzej-ridkisnoi-knygi-nizhynskoho-derzhavnogo-universitetu-imeni-mikoli-gogolya> (in Ukrainian).

Novalska, T., & Boichuk, N. (2024). Publichni biblioteky yak instytutysii istorychnoi pam'iaty ukrainskoho narodu. *Ukrainskyi zhurnal z bibliotekoznavstva ta informatsiinykh nauk*, 13, 222–232 (in Ukrainian).

Politekhnikha ekskursiina. (n. d.). <https://lpnu.ua/politekhnikha-ekskursiina> (in Ukrainian).

Samoilenko, H., & Samoilenko, O. (2005). *Nizhynska vyshcha shkola: storinky istorii*. Nizhyn: Aspekt-Polihraf (in Ukrainian).

Li, Y. (2019). «Library+Tourism»: A New Direction for the Sustainable Development of Libraries. *Satellite Meeting: Recruiting and Managing the New Generation of Employees to Attract New Markets and Create new Services*. <https://library.ifla.org/id/eprint/2703/1/S09-2019-li-en.pdf> (in English).

Library Buildings in Europe. (n. d.). <https://www.librarybuildings.eu/> (in English).

Lourenco, M. (2005). *Between two Worlds: the Distinct Nature and Contemporary Significance of University Museums and Collections in Europe* [PhD thesis, Conservatoire National des Arts et Métiers]. https://www.researchgate.net/publication/274383583_Between_two_worlds_The_distinct_nature_and_contemporary_significance_of_university_museums_and_collections_in_Europe (in English).

Modeva, M. (2018). *Libraries and Cultural Tourism. Books, Publishing and Libraries*, 1–7. https://www.researchgate.net/publication/328725965_Libraries_as_participants_in_cultural_tourism (in English).

The Sir Duncan Rice Library. Aberdeen. (2012). <https://www.librarybuildings.eu/library/sir-duncan-rice-university-library/#:~:text=The%20Sir%20Duncan%20Rice%20Library%20houses%20the%20largest%20of%20the,on%20the%20Lower%20Ground%20Floor> (in English).

Svitlana MURAVSKA

Doctor of Historical Sciences, Associate Professor

Associate Professor of the Department of History, Museum Studies and Cultural Heritage

Lviv Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4971-7312>

email: svitlana.v.muravska@lpnu.ua

THE POTENTIAL OF UNIVERSITY LIBRARIES IN UKRAINE AS CULTURAL HERITAGE SITES AND OBJECTS OF TOURIST INTEREST

The article analyses the potential of university libraries in Ukraine as objects of cultural heritage and tourist interest. The architectural value of libraries is investigated, emphasising their role in preserving national memory and cultural heritage. The importance of rare editions and manuscripts stored in university libraries as important sources of the history of science and culture is highlighted. Approaches to attracting tourists, including

organising guided tours of the library space, are presented, which can increase interest in these cultural institutions. Examples of successful practices are given, including the experience of Bulgarian libraries that are actively developing tourism initiatives. The article also emphasises the importance of the correct presentation of libraries as tourist attractions, which can significantly affect their positioning in the cultural and tourist offer.

The paper also examines the impact of architectural, educational and aesthetic values of university libraries on their attractiveness to tourists. In particular, it is emphasised that libraries can become not only places for obtaining knowledge, but also important tourist attractions if they are properly presented. Examples of libraries that are already implementing guided tours are given, demonstrating how architectural features and historical collections can attract visitors. In particular, the article focuses on the library of Lviv Polytechnic National University, which has become a popular place for excursions due to its unique interior and historical significance.

In addition, the article highlights the need to integrate libraries into tourist routes, which can contribute not only to the promotion of library resources, but also to the development of cultural tourism in Ukraine in general. The article calls for increased cooperation between libraries, travel agencies and local communities to create joint programmes that would raise awareness of cultural heritage. The article not only emphasises the importance of university libraries in the context of cultural tourism, but also offers specific recommendations for their development as tourist attractions, which can have a positive impact on the preservation of national memory and cultural identity.

Key words: university, library, cultural tourism, excursion, cultural heritage, cultural heritage site, potential, cultural values, national memory, cultural identity.